

Kuzeybatı Anadolu Erken Demir Çağı Mimarisi Üzerine Yeni Gözlemler

Göksel Sazcı*

Öz

Doğu Akdeniz Bölgesi'nde, Geç Tunç Çağı sonlarında gerçekleşen göç hareketleri nedeniyle, bilinen büyük uygarlıklara ait kültürler kesintiye uğramıştır. Oluşan yeni kültürler farklı sebeplerle yeterince araştırılmadığı için bu dönem bilim çevresinde 'Karanlık Çağ' olarak isimlendirilir. Tüm Ege Dünyası ve Ön Asya'da olduğu gibi Kuzeybatı Anadolu'da, hakkında kısıtlı bilgiye sahip olduğumuz ve bir başka tanımla 'Erken Demir Çağı' olarak isimlendirilen bu dönem, Trak kavimlerinin yaklaşık MÖ 1200'lerde bölgeye gerçekleştirdiği göç hareketleri ile başlar ve Trak kavim etkilerinin devam ettiği Geç Protogeometrik - Erken Geometrik Döneme yani yaklaşık MÖ 950- 800 yıllarına kadar devam eder. Aynı yerde uzun süre yerleşim olmadığı için göçebe kavimlerin hüküm sürdüğü bu dönemin hem kültürel öğeleri hem de mimarisi hakkındaki veriler son derece sınırlıdır. Bölgede dönemle ilgili mimari bilgiler sadece kazısı yapılmış bir yerleşme olan Troia'dan gelir ve bu bilgiler Troas Bölgesi yakın ve uzak çevresinde yapılan araştırmalar için rehber niteliğindedir. Günümüzde, Çanakkale Boğazı'nın Avrupa yakasında bulunan Maydos Kilistepe Höyüğü yerleşmesinde yapılan çalışmalarda, söz konusu dönemle ilgili yeni bilgilere ulaşılmıştır. Elde edilen bu yeni bilgiler, bölgede Erken Demir Çağı ile ilgili Troia yerleşmesinden bilinen mimari verilerin yanı sıra Maydos yerleşmesine özgü daha farklı sonuçlar da ortaya koymuştur. Bu çalışmada sunulan verilerle üzerine az bilgi sahibi olduğumuz 'Karanlık Çağ' biraz daha aydınlatılmaya çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Erken Demir Çağı, Mimari, Kuzeybatı Anadolu, Maydos Kilistepe Höyüğü, Karanlık Çağ.

New Insight into the Early Iron Age Architecture in Northwestern Anatolia

Abstract

The cultures of great civilizations were disrupted by the large-scale migrations in the Late Bronze Age in the Eastern Mediterranean Region. The corresponding period has been named the "Dark Age" due to the exiguous research on the resultant new cultures. This period is also called the Early Iron Age, and little is known about how it unfolded in Northwestern Anatolia, as in the Aegean World and Asia Minor. It began with the migration of Thracian tribes to the region in the 1200s BC and continued up to ca. 950-800 BC, i.e., Late Proto-Geometric Period to the Early Geometric Period, during which

* Prof. Dr., Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi, Arkeoloji Bölümü, Çanakkale/TÜRKİYE <https://ror.org/05rsv8p09>, gsazci@comu.edu.tr <https://orcid.org/0000-0001-9400-9687>

Bu makale Creative Commons Atıf-GayriTicari 4.0 Uluslararası Lisans (CC BY-NC) ile lisanslanmıştır. / This work is licensed under Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License (CC BY-NC).

Atıf/Citation: Sazcı, Göksel, "Kuzeybatı Anadolu Erken Demir Çağı Mimarisi Üzerine Yeni Gözlemler", *Höyük*, 15, 2025, s. 59-72.

the effects of the Thracian tribes were still present. Because they remained settled at any one location only briefly, there is limited information about the cultural aspects, particularly architecture, of this era during their dominance. The available information concerning this region in the period derives solely from one excavated site, namely Troia, and this body of evidence guides the research both in and beyond the area surrounding Troia. New data concerning the period in question were retrieved from the Maydos Kilise-tepe Mound settlement, presently located on the European side of the Dardanelles. These new findings offer further insight into the architecture of the Early Iron Age, previously known only from Troia, and reveal notably different results specific to the Maydos settlement. Drawing upon this new evidence, the present study aims to shed more light on the so-called “Dark Age,” about which little information is currently available.

Keywords: Early Iron Age, Architecture, Northwest Anatolia, Maydos Kilise-tepe Mound, Dark Age.

Giriş

Kuzeybatı Anadolu’da, üzerine en az bilgi sahibi olduğumuz ve en az araştırılan dönemlerden biri, Erken Demir Çağı (MÖ 12-10. yüzyıl) olarak isimlendirilen dönemdir. Erken Demir Çağı öncesi, Kuzeybatı Anadolu ile ilgili gelişmeleri Son Tunç Çağı’nda (MÖ 17-13. yüzyıl), Orta Anadolu’da hüküm sürmüş Hititlerin, Batı Anadolu’ya karşı düzenledikleri sefer ve siyasi ilişkileri kaydettikleri arşivlerinde yer alan yazılı kaynaklardan almaktayız¹. MÖ 12. yüzyılın başlarında Hitit İmparatorluğu’nun çökmesi ile Anadolu’nun birçok bölgesinde olduğu gibi Batı ve Kuzeybatı Anadolu ile ilgili yazılı kaynaklardan sağlanan bilgi akışı da kesilmiştir. Bu yüzden Kuzeybatı Anadolu Erken Demir Çağı Dönemi ile ilgili bilgiler, günümüze kadar yalnızca arkeolojik kazılardan elde edilmiş buluntularla sınırlıdır. Erken Demir Çağı ile ilgili bölgedeki hatta tüm Anadolu’daki en erken arkeolojik buluntular Troia kazılarında bilinir. Bu kazılarda Erken Demir Çağı’nın materyal kültür özellikleri saptanarak hem Troia’nın yakın çevresi hem de daha uzak mesafelerdeki yerleşimler için bu özellikler belirleyici olmuştur. Son yıllarda Troia yerleşiminden kuş uçuşu yaklaşık 35 km’lik bir mesafede bulunan Maydos Kilise-tepe Höyüğü yerleşiminde de Erken Demir Çağı’na tarihlenen tabaka tespit edilmiştir. Bu çalışmada Erken Demir Çağı’na tarihlenen Maydos IV. Tabaka mimarisi ile Troia VIIb tabakaları karşılaştırılıp benzerlik ve farklılıklar üzerine tartışılacaktır.

Troia Yerleşmesi, Troia VIIb Tabakası

Troia’nın ilk hafiri olan H. Schliemann, Troia’da 1871-1890 yılları arasında gerçekleştirdiği kazılarında, efsanevi şehir Troia’yı bulmayı hedeflediğinden daha çok Tunç Çağı buluntuları üzerine yoğunlaşmış, diğer dönemlere ait buluntular onun ilgisini fazla çekmemiştir. Bu nedenle, Erken Demir Çağı buluntuları ile ilgili ilk dönem Troia kazılarında pek bilgi yoktur. H. Schliemann’ın ölümünden sonra, son yıllarında birlikte çalıştığı mimar W. Dörpfeld, H. Schliemann’ın çalışmalarını tamamlamak için 1893-1894 yıllarında Troia’da tekrar kazılar yapmış ve günümüzde de hâlâ geçerli olan Troia stratigrafisinin temellerini oluşturmuştur. Bu çalışmalarda, ilk kez Erken Demir Çağı’na tarihlenen yerleşim, geniş alanlarda açılmış ve Troia kronolojisinde hâlâ bugün de kullanılan “Troia VII” dönemi olarak isimlendirmiştir². Troia VII döneminin ilk kez evrelere ayrımı da yine W. Dörpfeld tarafından yapılmış ve Troia

¹ Latacz-Starke 2006, 57-70.

² Dörpfeld 1894, 64-67; Dörpfeld 1902, 193-201.

VII tabakası iki evreye ayrılarak VII1 ve VII2 olarak isimlendirilmiştir³. Troia VII1 tabakası, Troia VI kültürünün devamı olarak tanımlanırken; farklı mimari öğeler ve buluntular içermesi nedeniyle, Troia VII2 tabakasında bölgeye yeni halk göçlerinin gerçekleşmiş olabileceği ileri sürülmüştür⁴. 1932-1938 yılları arasında C. W. Blegen tarafından Troia'da yapılan araştırmalarda ise W. Dörpfeld tarafından yapılan ayırım bu kez Troia VIIa ve VIIb olarak isimlendirilmiş, Troia VIIa, yerel Troia VI kültürünün devamı olarak görülmüş, Troia VIIb kültürü ise Troia'yı yeni iskân edenlerin kültürü olarak tanımlanmıştır⁵. Troia VIIb kültürü de yine C. W. Blegen tarafından farklı özelliklerine göre Troia VIIb1 ve VIIb2 olarak iki döneme ayrılmıştır⁶. M. Korfmann'ın 1988-2005 yıllarında Troia'da gerçekleştirdiği araştırmalarda ise bu dönem daha detaylı incelenmiş ve dönemin başlangıcının C14 ölçümleri ile MÖ 12. yüzyıl başlarına tarihlenmesi mümkün olmuştur⁷. C. W. Blegen'in Troia VIIa ve Troia VIIb1-2 dönemleri kabul edilmiş ve bunlara bir de Troia VIIb3 dönemi eklenmiştir⁸.

Troia VIIb tabakasının Erken Demir Çağı'na tarihlenmesi, C. W. Blegen'in Troia kazıları sırasında gerçekleştirilmiştir. Bu tabakada, daha önce Troia yerleşmesinde görülmeyen ve Trak göçleri ile ilişkilendirilen 'Barbarian Ware' ve 'Buckelkeramik ya da Knobbed Ware' olarak bilinen el yapımı iki kaba mal grubu⁹ tespit edilmiş ve bu iki mal grubu bölgede Erken Demir Çağı'nın ayrıcalığı olarak kabul edilmiştir. Daha sonra bu ayırım baz alınarak, Orta Anadolu'dan Kara Yunanistan'a hatta Trakya üzerinden Balkanlarda Tuna Nehri'ne kadar olan bölgede yapılan kronolojilerde Erken Demir Çağı'nın karakteristik özelliği olarak kullanılmıştır¹⁰.

Mimariyle ilgili ayrıntılar ise ilk dönem Troia kazılarında W. Dörpfeld tarafından gözlemlenmiştir¹¹. W. Dörpfeld, Troia VII2 olarak isimlendirdiği tabakada, yassı taşların duvar temellerinin en alt sıralarında, ortostatlar gibi dik konulduğunu tespit etmiştir¹². C. W. Blegen tarafından ise bu uygulamanın her ne kadar Troia'da, daha önceki tabakalarda da yapıldığı söylene de Troia VIIb tabakasından itibaren daha sistematik ve yaygın olarak kullanılmaya başlandığı belirtilmiştir¹³. Yeni yapılan Troia kazıları sonuçlarında ise bu tip uygulamaların, Troia'da mimari bir gelişimin sonucu olmadığı, Troia'da VIIb2 evresinden itibaren görülmeye başlandığı¹⁴, ağırlıklı olarak Troia VI yerleşim planının korunduğu tespit edilmiştir. Yapılan

3 Dörpfeld 1902, 183.

4 Dörpfeld 1902, 183-201.

5 Blegen-Boulter vd. 1958, 4, 6.

6 Blegen-Boulter vd. 1958, 142.

7 Korfmann 1995, 19.

8 Korfmann 1995, 22.

9 Blegen-Boulter vd. 1958, 139- 142; Becks-Hnila vd. 2006, 180-188.

10 Hnila 2012, 1-2; "Barbar Malı" olarak bilinen el yapımı kaba mal Orta Anadolu'da Gordion yerleşmesinde Trak kavimleri göçleri ile ilişkilendirilirken özellikle Boğazköy gibi bazı yerleşimlerde ise bu mal grubunun Hitit öncesi dönemlerde bölgede var olduğu, Hitit etkisi kalktıktan sonra tekrar üretilmeye başlandığı söylenir, Genz 2006, 71-80.

11 Dörpfeld 1902, 183.

12 Dörpfeld 1902, 193-201; Blegen-Boulter vd. 1958, 139-142; Becks-Hnila vd. 2006, 180-188.

13 Blegen-Boulter vd. 1958, 142.

14 Ayrıca bu tip uygulamaların daha çok Bulgaristan'da MÖ 12-13. yüzyıla tarihlenen Durankulak gibi yerleşimlerle Karadeniz'in kuzeyindeki Sabatinovka Kültürü yerleşimlerinde görüldüğü belirtilmiştir, Becks-Hnila vd. 2006,

araştırmalarda, Troia VI suru boyunca dikdörtgen tek odalı (Troia VIIb1), bazen de birbirine eklenmiş birden fazla odalı yoğun yapılaşma (Troia VIIb2) ortaya çıkartılmıştır. Bu yapılaşma nedeni ile surun, savunma fonksiyonu azalsa da taş duvarlarla yükseltip kullanılmaya devam edildiği, Doğu Girişi gibi bazı kapıların da bu dönemde kullanımdan kalktığı, ana giriş olarak Güney Girişi'nin kullanıldığı anlaşılmıştır¹⁵. Ayrıca C. W. Blegen, Troia'da yaptığı araştırmalarda teraslar üzerinde merkeze doğru bir yapılaşmanın söz konusu olduğunu belirtmiştir¹⁶. M. Korfmann dönemi kazılarında ise bu özelliklere ilaveten Troia VIIb döneminde, küçük hücre şeklindeki odalardan oluşan farklı bir yapılaşma daha tespit edilmiştir¹⁷. Bu tip yapılar genellikle daha önce yapılaşma olmayan alanlara sıfırdan inşa edilmiştir¹⁸. Zeminleri kısmen taş döşeli olan bu odaların içlerindeki pithos ve diğer depolama ile ilgili buluntulardan kiler olarak kullanıldığı, üzerlerine inşa edilen ve ikinci katı oluşturan bölümün daha büyük ama daha az odadan oluştuğu sanılmaktadır¹⁹. Evlerin donatıları da çok sade tutulmuştur ve odalar içerisinde basit ocak yerleri, ince duvarlardan oluşan kiler olarak ayrılmış bölmeler ya da yine depolama ünitesi olarak kullanılmış pithoslar vardır²⁰. Troia VI döneminde mevcut olan sitadel ve aşağı şehir düşüncesi, Troia VIIb döneminde de devam etmiştir. Sur içinde kalan daha büyük evlerin, değerli hammaddelerden üretilmiş yüksek refah düzeyine işaret eden objelere sahip olduğu tespit edilirken, sur dışında kalan küçük hücre şeklindeki odalardan meydana gelen kilerli evlerde, daha çok günlük hayatta kullanılan sıradan buluntular ele geçirilmiştir²¹.

Maydos Kilise Tepe Höyüğü Yerleşmesi, Maydos IV. Tabaka

Troia'ya kuş uçuşu yaklaşık 35 km mesafede bulunan ve bölgenin Erken Demir Çağı ile ilgili yeni sonuçlar veren yerleşme, Maydos Kilise Tepe Höyüğü'dür. Burada 2010 yılından beri sürdürülen çalışmalarda, en eskisi İlk Tunç Çağı'na tarihlenen sekiz tabaka tespit edilmiştir²². Bu tabakalardan Son Tunç Çağı'na tarihlenen Maydos V. tabakasının bir yangın felaketi ile sona erdiği gözlemlenmiştir. Maydos V. tabakasının farklı evrelerinden alınan C14 örnekleri, MÖ 1745-1305 tarih aralığını vermiştir²³. Mimari olarak bu tabakaya ait ilk kez Maydos VI. tabakasında inşa edilen ancak Maydos V. tabakasında da yükseltilerek kullanılmaya devam edilen bir savunma sistemi ile ince uzun dikdörtgen plana sahip taş temelli, kerpiç üst yapı evler ortaya çıkartılmıştır²⁴. Üzerine gelen Maydos IV olarak isimlendirilen tabaka, Erken Demir Çağı'na tarihlenmektedir (Resim 1). Maydos IV. tabakası ile Maydos V. tabakası arasında bir kesinti söz konusudur. Başka bir deyişle Maydos V. tabakaya ait herhangi bir mimari öge, Maydos IV. tabakada kullanılmamıştır. Ancak mimari plan anlayış geleneği açısından bir devamlılık söz

184-185; Pieniazek 2010, 139-156; Pieniazek 2012.

15 Dörpfeld 1902, 193-201; Blegen-Boulter vd. 1958, 139-142; Becks-Hnila vd. 2006, 182-183.

16 Blegen-Boulter vd. 1958, 141.

17 Korfmann 1997, 42-45; Pieniazek Sikora 2002, 705-715.

18 Pieniazek Sikora 2002, 709.

19 Korfmann 1997, 43-45, Abb. 40-41; Pieniazek Sikora 2002, 709-710.

20 Becks-Hnila vd. 2006, 183; Becks 2003, 47.

21 Becks-Hnila vd. 2006, 183-184.

22 Sazcı-Çalış Sazcı 2020, 13-74.

23 Sazcı-Çalış Sazcı 2020, Res. 17.

24 Başaran Mutlu 2020, 117-145.

konusudur. Bu tabakaya ait bir çukur içerisinde alınan C14 örneği, MÖ 1127-931 tarihini vermiştir. Bir önceki tabakanın bitiş tarihi ile bu tarih arasında en az 200 yıl gibi oldukça uzun bir tarih olması nedeniyle, çukurun tabakanın ilerleyen dönemlerinde açıldığını düşünmek daha doğru olur. Maydos IV. tabakaya ait yapılaşma izlerine, yerleşmenin batı kısmında açılan D4.1, D4.2, D4.3, D4.4 ve D5.1 karelerinde rastlanılmıştır. Bu döneme ait, yan yana inşa edilmiş ince uzun plana sahip altı yapı tespit edilmiştir. Ancak bu yapıların hepsi aşırı derecede tahrip olmuş biçimde ortaya çıkartılmıştır. Herhangi bir yangın izine rastlanılmamasından dolayı bu ağır yıkımı depremin bir sonucu olarak düşünebiliriz. Bunun yanı sıra hem antik dönemde yapılan mimari aktiviteler hem de yakın zamanlarda gerçekleştirilen teraslama ve tarım faaliyetleri nedeniyle mimari kalıntılar hasara uğramıştır.

Kazılan alanın en güneyinde, D5.1 karesinde “Yapı I” olarak isimlendirilen mekân kısmen ortaya çıkartılabilmektedir (Resim 1-2). Yapı I’in kuzey duvar temelini, yan yana iki taş sırası ile örülmüş ve yaklaşık 50 cm kalınlığındaki 112 numaralı duvar oluşturmaktadır²⁵. Fazla derine inmeyen bu duvar temeli, sadece iki taş sırası olarak inşa edilmiştir. Duvar çevresinde bulunan kerpiç kalıntılarında, üst duvarın kerpiçten yapıldığı söylenebilir. 112 numaralı duvar, doğuda 108 numaralı aynı nitelikteki duvar ile birleşerek bir mekân oluşturmaktadır. 108 Numaralı duvarın güney kısmı ve Yapı I’in güneybatıya doğru uzanan zemini, Geç Geometrik/Arkaik Dönemlere ait yapılaşma faaliyetleri nedeniyle tahrip edilmiştir. Kısıtlı bir alanda araştırılan Yapı I’in doğu kısmında bir silo, bir ocak yeri ile bir tane de çukur tespit edilmiştir. Ocak, sadece kalın bir kil sıvasından oluşmaktadır. Silo ise taş ve kerpiçle örülmüş ve içi kille sıvanmıştır. 108 numaralı duvar ile silo arasında bulunan, yaklaşık 1 m çapındaki çukurun fonksiyonu ise anlaşılamamıştır. Bu buluntular sebebiyle yapının doğu kısmının, günlük yaşam ile çeşitli aktivitelerin gerçekleştiği avlu olarak kullanıldığı söylenebilir. Yapı I’in kuzey kısmında ise Yapı II yer almaktadır (Resim 1-2). İki yapı arasında yaklaşık 50 cm’lik bir boşluk bulunmaktadır. Yapı II’nin güney duvarı olan 107 numaralı duvar, Yapı I’in duvarlarından daha kalındır ve yaklaşık 70-80 cm kadardır. Duvar, doğu kısımda hafif kuzeye döndükten sonra, aşağı yukarı Yapı I’in doğu sınırı ile aynı hizada sona ermektedir. Bu dönüşün höyükteki erozyon nedeniyle oluştuğu düşünülmektedir. Duvarın kuzey kısmında, duvara bitişik inşa edilmiş bir direk yeri tespit edilmiştir. Duvarın orta kısımlarında ise bu duvara dik açı ile bağlanan ve yapıyı iki ayrı odaya ayıran 60-70 cm kalınlığında 113 numaralı duvar yer almaktadır. Bu duvarın kuzey kısmında bulunan kapı yeri, Bizans Dönemi’nde açılan büyük bir çukur nedeni ile maalesef tahribata uğramıştır. Yapının kuzeybatısındaki arka odanın güneybatı köşesinde bir ocak yeri ele geçmiştir. Bu ocak, Yapı I’in doğusundaki ocaktan biraz daha farklı olarak zeminine yassı taşlar döşendikten sonra üst kısmı kalın kil ile sıvanarak inşa edilmiştir. Yapı II’nin ön odası, bir avluya açılmaktadır. Avlu kısmında yapılan araştırmalarda, toprağa gömülü bir kapla birlikte, üzerine ahşap direklerin konulduğu muhtemelen bir sundurmaya ait taş kaide bulunmuştur. Yapı II’nin kuzey duvarı olan 8 numaralı duvar, aynı zamanda D4.3 karesinde bulunan Yapı III’ün güney duvarını da oluşturmaktadır. Yaklaşık 80 cm kalınlığa sahip duvar, 1 m üzerinde yüksekliğe kadar korunmuştur. Maydos IV. tabakaya ait yıkımın en yoğun görüldüğü alan Yapı III’tür (Resim 3). Bunun böyle olmasının nedeni Yapı III’ün taş temel duvarlarının yüksek olmasından kaynaklanmaktadır. Aynı şekilde Yapı III’ün kuzey duvarı olan 9 numaralı duvarın da taş temel yüksekliği 1 m’nin üzerindedir. Yapı III’ün içerisinde günlük yaşama ait ocak ya

25 Gelecekte herhangi bir karışıklığa yol açmamak için bu makalede duvar numarası olarak Maydos Kilise-tepe Höyüğü kazı sistemindeki duvar numaraları kullanılmıştır.

da silo gibi herhangi bir donatı ortaya çıkartılamamıştır (Resim 1). Yalnızca 9 numaralı duvarın batı kısmında, seki şeklinde bir çıkıntı (duvar 10) bulunmaktadır. Kaldırılan taş yıkıntılarının en alt kısmında, yassı taşlardan meydana gelen, tahribe uğramış, olası bir döşemeye ait izler bulunmuştur (Resim 4). Bu yapının fonksiyonu bir mekân olarak değil daha çok Yapı II ve Yapı IV arasında kullanılan üzeri açık boş bir alan olarak düşünülmelidir. D4.3 ve D4.4 karelerinde yer alan ve megaron planına sahip Yapı IV, bir ön ve bir arka odadan oluşmaktadır (Resim 1 ve 5). Yapı IV'ün güney duvarını 9 numaralı duvar ve kuzey duvarını da 41 numaralı duvar oluşturmaktadır. Her iki duvarın da kalınlıkları 1 m'yi bulmaktadır. Duvarların korunan temel yükseklikleri de 1 m'nin üzerindedir. Ara duvarları oluşturan 42 ve 43 numaralı duvarlar nispeten daha ince inşa edilmişlerdir ve yaklaşık 70-80 cm'lik bir kalınlığa sahiptirler. Bu ölçüler, Yapı IV'ün diğer yapılardan daha yüksek duvarlara sahip olduğunu düşündürmektedir. Yapı IV'ün ön odasına, doğu kısmında yaklaşık 60 cm kalınlığa sahip 61 numaralı duvarın güney ucuna yakın bir alanda bırakılan kapı boşluğundan geçilerek ulaşılmaktadır. Ön odanın kuzeydoğu ve kuzeybatı köşelerinde birer ocak bulunmaktadır. Bu ocakların yapısı, Yapı I'in doğusundaki ve Yapı II içerisindeki ocaklardan farklıdır. Ocağın zemini, küçük çakıl taşları ve midyelerden oluşan bir tabaka ile kaplandıktan sonra kalın bir kille sıvanmıştır. Ayrıca kuzeybatıdaki ocağın kenarında da kor ya da küllerin biriktirildiği, ince ve yassı taşların dik konulması ile oluşturulmuş bir alan yer almaktadır. Arka odanın yaşam düzlemi, bu alanda Bizans Dönemi'ne ait bir resmî/askerî yapı inşası sırasında gerçekleştirilen teraslama çalışmalarıyla tahribata uğramıştır²⁶. Yapı IV'ün doğusunda, avlu olarak kullanılmış alan devam etmektedir. Bu alanda yapılan araştırmalarda, 61 numaralı duvara bağlanan yaklaşık 50-60 cm kalınlığında bir duvar kalıntısı tespit edilmiştir. Tam fonksiyonu anlaşılamayan bu duvarın, muhtemelen bir depo odasına ait olduğu düşünülmektedir. Ayrıca bu alanda, ön odanın içerisindeki ocaklarla benzerlik gösteren bir ocak ve bir de içerisindeki envanter nedeniyle kültle ilgili olduğu düşünülen çukur vardır²⁷. Yapı IV'ün kuzey duvarı olan 41 numaralı duvarın hemen kuzeyine bitişik, yapısı yine ön odanın içerisindeki ocaklarla aynı olan bir başka ocak yeri daha ortaya çıkartılmıştır. Bu ocak yerinin etrafında çok sayıda çömlek parçası ve alet bulunması sebebiyle bu alanın da işlik olarak kullanıldığını söylemek mümkündür. Bizans yapılaşması tarafından tahrip olmuş Yapı V'e ait D4.1 karesinde bir köşe yapısı ortaya çıkartılmıştır. Diğer yapılardan farklı olarak kuzeybatı duvarı olan 6 numaralı duvarın alt sıra taşları ortostat gibi dik yerleştirilmiştir (Resim 1 ve 6). Üzerine gelen ikinci taş sırası yatay olarak inşa edilmiştir. Kuzeydoğu duvarı ise yatay konulmuş taşlarla örülmüştür. Yapının boyutları ve konumu göz önünde bulundurulduğunda, muhtemelen depo odası olarak kullanılmış bir ara oda işlevi gördüğü söylenebilir. Yapı VI'ya ait kalıntılar da D4.1 ve D4.2 karelerinde ortaya çıkartılmıştır. Yapının güney duvarını 5 numaralı duvar, kuzey duvarını ise 45 numaralı duvar oluşturmaktadır (Resim 1 ve 7). 45 numaralı duvarın da alt sıra taşları dik konulmuş, üzerine gelen taş sıraları da yatay yerleştirilmiştir. Yapının doğu ve batı kısımları, höyük üzerinde gerçekleştirilen antik aktiviteler nedeniyle günümüze ulaşamamıştır.

Kısıtlı bir alanda araştırılan ve Erken Demir Çağı'na tarihlenen Maydos IV. tabakanın yerleşim planı anlayışı, Maydos Kilisetepe Höyüğü yerleşiminde ulaşılabilen en erken tabaka olan Maydos VIII 'den itibaren izlenen bir plan anlayışının devamıdır. Bu anlayış, höyük türü yerleşimlerin doğal bir sonucu olarak ortaya çıkan radyal yapılaşmanın devamı niteliğindedir.

²⁶ Sazcı 2012, 392-393.

²⁷ Sazcı-Çalış Sazcı 2020, 60-62.

M. Korfmann'ın Demircihöyük yerleşmesinin İlk Tunç Çağı planı olarak tanımladığı, iki evin ortak bir duvarı paylaştığı ve evlerin ortak bir avluya açıldığı prensibine dayanan 'Anadolu Yerleşim Şeması'nın²⁸, Maydos IV. tabakasında da görüldüğünü söylemek mümkündür. Bu hali ile Maydos IV. tabakası ile Troia VIIb tabakasında görülen Erken Demir Çağı yerleşim planlarının birbirinden farklı oldukları görülmektedir. Troia VIIb'de görülen hücre şeklindeki kiler odalarından oluşan yapılaşma ve mevcut mimarinin onarılıp eklemeler yapılarak teraslar boyunca devamı Maydos IV'te söz konusu değildir. Troia VIIb'de boş bulunan alanlara mevcut yapılaşmanın yanı sıra yeni yapılar inşa edilmemiştir. Maydos IV yerleşmesi ise tamamen belirli bir plan dâhilinde, bir önceki tabakanın devamı olmadan yeniden inşa edilmiştir. Elbette bugüne kadar yapılan araştırmalar yerleşmenin batı kısmı ile sınırlıdır. Çok düşük bir olasılık da olsa gelecek yıllarda höyüğün orta ve batı kısımlarında yapılacak olan araştırmalarda, yerleşme planı anlayışında Troia'dan farklılıklar ya da benzerlikler ortaya çıkabilir. Troia VIIb mimarisinin en belirgin özelliklerden bir tanesi olan taşları dik koyma geleneği, Maydos IV. tabakasında da gözlemlenmektedir. Ancak bu mimari özellik Maydos IV. tabakasında ortaya çıkan bir yenilik değildir. Orta Tunç Çağı'nın erken dönemlerine tarihlenen Maydos VII. tabakasından itibaren görülmekte olu²⁹ Maydos VI ve V. tabakalarında da devam eden bir özelliktir³⁰. Hatta Geometrik Dönemi içeren Maydos III. tabakasında da devam etmektedir³¹. Maydos Kilisetepe Höyüğü'nde, bu tarzda örülen temellerin, ulaşılabilen en eski tabakalardan itibaren görülmesi ve aynı yapıya ait bazı duvarlarda taşların dik, bazılarında da duvarların yatay konulan taşlarla örülmesi, bu tür örme tekniğinin bir kavme ait geleneksel bir tarz olmasından daha çok fonksiyonel olduğunu göstermektedir. Yapı inşa edilirken bazı zeminlerin muhtemelen daha yumuşak olması nedeniyle daha dirençli temellere ihtiyaç duyulmuş ve o yüzden de alt sıra temel taşları, toprağın içerisine dik konularak sağlamlaştırılmıştır. Yine Maydos Kilisetepe Höyüğü'nde farklı dönemlerde mevcut bir duvarı desteklemek ya da istinat duvarı örmek için yapılan uygulamalarda da benzer tekniklerin tatbik edildiği gözlemlenmiştir.

Değerlendirme ve Sonuç

Birbirine fazla uzak olmayan, aynı çevre koşulları ve benzer yerleşim modeli ile ortak yaşam stiline sahip olan iki farklı yerleşmenin, bulundukları coğrafi konum itibarıyla Trakya kültürleri ile olan ilişkilerinin farklı yönde gelişmiş olması muhtemeldir. Troia yerleşiminde, MÖ 1200'lere tarihlenen Troia VIIb tabakasından önce, günümüze kadar yapılan araştırmalarda, Trakya kökenli herhangi bir buluntuya rastlanılmamıştır. Troia'da, Trakya kökenli buluntular, bir yangın tabakası ile sona eren Troia VIIa tabakasının sonundan itibaren başlar ve Troia VIIb tabakası süresince devam eder. Erken Demir Çağı'na tarihlenen Troia VIIb mimarisine genel olarak bakıldığında tahribat neticesinde hasara uğramış yapı kalıntılarının tamir edilip eklentilerle yeniden kullanıldığı, plansız bir şekilde boş olan alanlara daha önce Troia'da gö-

28 Korfmann 1983, 222-241; Korfmann 1996, 12-13; M. Korfmann'ın önerdiği 'Anadolu Yerleşim Şeması' E. Fidan tarafından detaylı bir biçimde irdelenmiş ve 'Orta Avlu' kriterinden yola çıkarak bu tanımın daha çok Kuzeybatı Anadolu yerleşimleri için geçerli olduğu sonucuna varmış ve hatta İç Batı Anadolu Bölgesi için 'Anadolu Yerleşim Şeması' tanımının yerine 'İç Batı Anadolu Yerleşim Modeli' tanımını önermiştir. Fidan 2013, 117-118.

29 Sazcı 2020, 95-96, Res. 15.

30 Başaran Mutlu 2020, 134, Res. 19.

31 Chabot Aslan-Sazcı 2016, 12-17, Fig. 10.

rülmeyen mimari plan ve yapı tekniğine sahip yeni yapılar inşa edildiği görülmektedir. Tüm bu veriler, Troia'nın bu tabakada başka bir halk topluluğu tarafından istila edildiği izlemine vermektedir.

Maydos Kilisetepe Höyüğü'nün, Trakya ile olan ilişkisi ise Orta Tunç Çağı'nın başına tarihlenen Maydos VII. tabakasından itibaren gözlemlenebilmektedir³². Orta Tunç Çağı'nın sonuna tarihlenen Maydos VI. tabakasından da devam eden ilişkiler, Son Tunç Çağı'nın sonuna tarihlenen Maydos V. tabakasından en üst seviyesine ulaşmıştır³³. Herhangi bir dış saldırıya işaret edebilecek bulgu olmadığından bu ilişkilerin dostane bir şekilde yürüdüğünü söylemek mümkündür. Maydos V. tabakasının sonunda, bir yangın ve ağır bir yıkım tabakası tespit edilmiştir³⁴. C14 tarihlemesi ile MÖ 1340-1305 yıllarına tarihlenen³⁵ bu tabakanın tahribine, Troia VI yerleşmesini de yıkan bir depremin sebep olduğu düşünülmektedir. Üzerine gelen Maydos IV. tabaka yerleşimi de yine Maydos V. tabaka plan üslubunda, yan yana inşa edilmiş ince uzun dikdörtgen evlerden oluşturulmuştur. Yeni bir gruba ya da bir kültüre ait mimari bir yenilik söz konusu değildir.

Aynı döneme tarihlenen birbirine yakın iki farklı yerleşimin mimarisi incelendiğinde, yapılm tekniklerinde benzerlikler olsa da farklı planlara sahip oldukları gözlemlenmektedir. Bu yüzden mimari planların gelişiminde çevre, coğrafi koşullar ve geleneksellik etkili olsa da yaşanan bazı siyasi gelişmelerin de yerleşim planının gelişmesini etkilediğini söylemek mümkündür.

ETİK BEYAN/ETHICAL STATEMENT

Bu çalışmanın hazırlanma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyulduğu ve yararlanılan tüm çalışmaların kaynakçada belirtildiği beyan olunur./It is declared that scientific and ethical principles were complied with during the preparation of this study and all the works referred are mentioned in the bibliography.

³² Sazcı-Başaran Mutlu 2020, 312-313.

³³ Sazcı-Başaran Mutlu 2020, 313-315.

³⁴ Başaran Mutlu 2020.

³⁵ Sazcı-Çalış Sazcı 2020, Res. 17.

KAYNAKLAR**Başaran Mutlu 2020**

Başaran, M., *Maydos Kilisetepe Höyüğü V. Tabaka Mimarisi*, ed. G. Sazcı, Ege Yayınları, Çanakkale.

Becks 2003

Becks, R., *Troia VII: The Transition from the Late Bronze Age to the Early Iron Age*, ed. B. Fischer-H. Genz-E. Jean-K. Köroğlu, Türk Eskiçağ Enstitüsü Yayınları, İstanbul.

Becks-Hnla vd. 2006

Becks, R.-Hnla, H.-Piemiazek Sikora, M., *Troia in der frühen Eisenzeit- Troia VIIb1- VIIb3*, ed. M. O. Korfmann, Philipp von Zabern, Mainz.

Blegen-Boulter vd. 1958

Blegen, C. W.-Boulter, C. G.-Caskey, J. L.-Rawson, M., *Troy: Settlements VIIa, VIIb and VIII*, Princeton University Press, New Jersey.

Chabot Aslan-Sazcı 2016

Chabot Aslan, C.-Sazcı, G., “Across the Hellespont: Maydos (Ancient Madytos), Troy and the North-Eastern Aegean in the Late Eighth to Early Sixth Century B.C.”, *Annual of the British School at Athens*, 111, Cambridge, 1-42.

Dörpfeld 1894

Dörpfeld, W., *Troja 1893: Bericht die im Jahre 1893 in Troja veranstalteten Ausgrabungen*, F. A. Brockhaus, Leipzig.

Dörpfeld 1902

Dörpfeld, W., *Troja und Ilion: Ergebnisse der Ausgrabungen in den vorhistorischen und historischen Schichten von Ilion 1870-1894*, Beck & Barth, Atina.

Fidan 2013

Fidan, E., “Anadolu Yerleşim Planı Üzerine Yeni Bir Değerlendirme”, *Arkeoloji Dergisi*, 18, İzmir, 113-125.

Genz 2006

Genz, H., *Ein neues Metall mach Furore- Die Frühe Eisenzeit in West- und Zentralanatolien*, ed. M. O. Korfmann, Philipp von Zabern, Mainz.

Hnla 2012

Hnla, P., *Pottery of Troy VIIb. Chronology, Classification, Context and Implications of Trojan Ceramic Assemblages in the Late Bronze Age/Early Iron Age Transition*, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Eberhard Karls Universität, Tübingen.

Korfmann 1983

Korfmann, M., *Demircihüyük: I. Die Ergebnisse der Ausgrabungen 1975- 1978. Architektur, Stratigraphie und Befunde*, Verlag Philipp von Zabern, Mainz.

Korfmann 1995

Korfmann, M., “Troia-Ausgrabungen 1994”, *Studia Troica*, 5, Mainz, 1-38.

Korfmann 1997

Korfmann, M., “Troia-Ausgrabungen 1996”, *Studia Troica*, 7, Mainz, 1-71.

Latacz-Starke 2006

Latacz, J.-Starke, F., *Wilusa und die Großen Vier- Troia in der politischen Landschaft der Späten Bronzezeit*, ed. M. O. Korfmann, Philipp von Zabern, Mainz.

Pienizaek Sikora 2002

Pienizaek Sikora, M., *Beziehungen zwischen Troia und dem nordwestpontischen Gebiet*, eds. R. Aslan-S. Blum-G. Kastl-F. Schweizer-D. Thumm, Verlag Bernhard Albert Greiner, Remschalden-Grunbach.

Pienizaek 2010

Pienizaek, M., *Leben in der Steppe. Auf dem Weg zur Erforschung spätbronzezeitliche Besiedlungsstruktur im nordpontischem Raum*, ed. B. Horejs-T. L. Kienlin, Verlag Dr. Rudolf Habelt, Bonn.

Pienizaek 2012

Pienizaek, M., *Architektur in der Steppe, Spätbronzezeitliche Siedlungen im nordpontischen Bereich, Universitätsforschungen zur Prähistorischen Archäologie*, Band 211, Verlag Dr. Rudolf Habelt, Bonn.

Sazcı 2012

Sazcı, G., “Maydos Kilisetepe Höyüğü 2010 Yılı Kazıları”, 33. *Kazı Sonuçları Toplantısı*, C 1, Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü Yayınları, 389-408.

Sazcı 2020

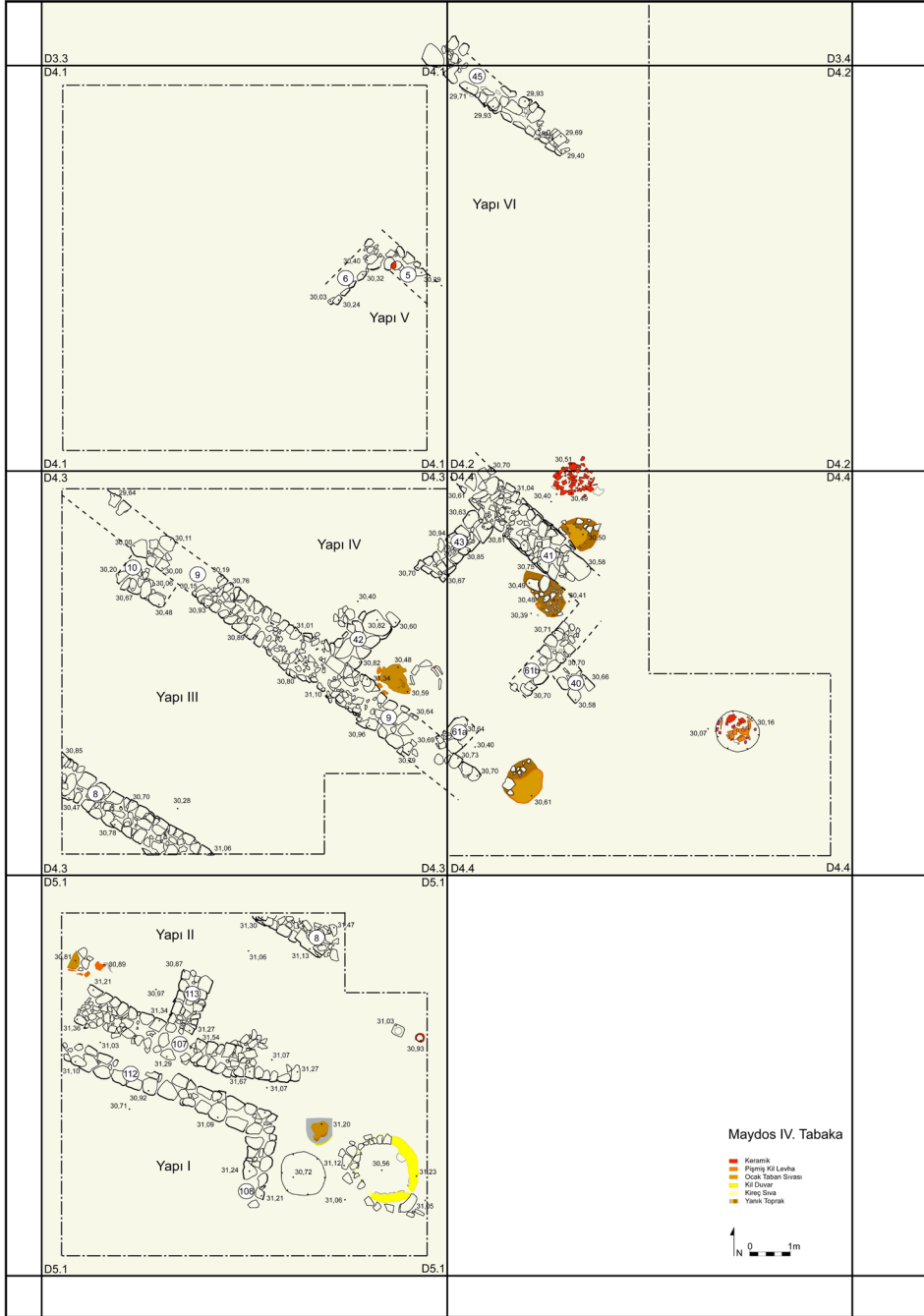
Sazcı, G., *Maydos Kilisetepe Höyüğü VIII. ve VII. Tabaka Mimarisi*, ed. G. Sazcı, Ege Yayınları, Çanakkale.

Sazcı-Başaran Mutlu 2020

Sazcı, G.-Başaran Mutlu, M., “Die bronzezeitliche Siedlung MaydosKilisetepe und ihre Beziehungen zum südöstlichen Europa”, *Dacia*, LXII-LXII, 311-330.

Sazcı-Çalış Sazcı 2020

Sazcı, G.-Çalış Sazcı, *D. Maydos Kilisetepe Höyüğü*, ed. G. Sazcı, Ege Yayınları, Çanakkale.

EKLER**Resim 1.** Maydos IV. tabaka, Erken Demir Çağı mimarisi

Resim 2. D51. Açması Yapı I ve Yapı II

Resim 3. D4.3 Açması Yapı III'ün kazılmadan önceki durumu

Resim 4. D4.3 Açması Yapı III'ün kazıldıktan sonraki durumu

Resim 5. D4.3 ve D4.4 açmalarında bulunan Yapı IV mimari kalıntıları

Resim 6. D4.1 Açması'nda bulunan Yapı V'e ait 5 ve 6 numaralı duvarlar (5 Numaralı duvarın taşları ortostat şeklinde dik konulmuştur)

Resim 7. D4.2 Açması'nda bulunan Yapı VI'ya ait alt sıra taşları ortostat şeklinde dik konulmuş 45 numaralı duvar